כו: זה בורר פרק שלישי סנהדרין

אמרו ליה משירייתך היכא אמר הדרו בי אמרו ליה אם כן אחוכי קא מחייכת בן נקבוהו בעקביו ותלאוהו בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותו על הקוצים ועל הברקנין אמר רבי אלעזר שבנא בעל הנאה היה כתיב הכא [1]לך בא אל הסוכן הזה וכתיב התם [2]ותהי לו סוכנת א)(ואומר) [3]כי השתות יהרסון צדיק מה פעל רב יהודה ורב עינא חד אמר אילו חזקיה וסיעתו נהרסים צדיק מה פעל וחד אמר אילו בית המקדש יהרס צדיק מה פעל ועולא אמר אילו מחשבותיו של אותו רשע אינן נהרסות צדיק מה פעל בשלמא למאן דאמר אילו מחשבותיו של אותו רשע היינו דכתיב כי השתות יהרסון ולמ"ד בית המקדש נמי דתנן ב)[א]אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים ושתייה היתה נקראת אלא למ"ד חזקיה וסיעתו היכא אשכחן צדיקי דאיקרו שתות דכתיב [4]כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל ואיבעית אימא מהכא [5]הפליא עצה הגדיל תושיה א"ר חנן למה נקרא שמה תושיה מפני שהיא מתשת כחו של אדם דבר אחר ג)תושיה שניתנה בחשאי מפני השטן דבר אחר תושיה דברים של תוהו שהעולם משותת עליהם אמר עולא מחשבה מועלת אפילו לד"ת שנאמר [6]מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושיה אמר רבה אם עסוקין לשמה אינה מועלת שנאמר [7]רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום עצה שיש בה דבר ה' היא תקום לעולם: אמר ר' יהודה אימתי: א"ר אבהו א"ר אלעזר הלכה כרבי יהודה וא"ר אבהו אמר רבי אלעזר [ב]כולן צריכין הכרזה בבית דין רועה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעי הכרזה וחד אמר לא בעי הכרזה בשלמא למ"ד לא בעי הכרזה היינו [ג]דאמר רב יהודה אמר רב סתם רועה פסול אלא למ"ד בעי הכרזה מאי סתם רועה פסול דבסתמא מכרזינן עליה ההיא מתנה דהוו חתימי עלה תרין גזלנין סבר רב פפא בר שמואל לאכשורה דהא לא אכרזינן עלייהו אמר ליה רבא [ד]נהי דבעינן הכרזה בגזלן דרבנן בגזלן דאורייתא מי בעינן הכרזה: סימן דב"ר ועריו"ת גנ"ב: אמר רב נחמן [ה]אוכלי דבר אחר פסולין לעדות הני מילי [ו]בפרהסיא אבל בצינעה לא ובפרהסיא נמי לא אמרן [ז]אלא דאפשר ליה לאיתזוני בצינעה וקא מבזי נפשיה בפרהסיא אבל לא אפשר ליה חיותיה הוא אמר רב נחמן [ח]החשוד על העריות כשר לעדות אמר רב ששת ה)עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר אמר רבא [ט]ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול אמר רבינא ואיתימא רב פפא לא אמרן אלא לאפוקה אבל לעיולה לית לן בה פשיטא מהו דתימא הא עדיפא ליה דכתיב [8]מים גנובים ימתקו וגו' קמ"ל דכמה דקיימא הכי שכיחא ליה ואמר רב נחמן [י]גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב הני מילי באריסא ודבר מועט ובדבר שנגמרה מלאכתו איכריה דרב זביד חד גנב קבא דשערי ופסליה וחד גנב קיבורא דאהיני ופסליה הנהו קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון של עצרת שמתינהו רב פפא ופסלינהו לעדות ו)ואכשרינהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר ליה רב פפא והא רשעים נינהו [כ]סברי מצוה קא עבדי והא קא משמתינא להו [ל]סברי כפרה קא עבדי לן רבנן: איתמר

עד

משרייתך היכא. שכתבת לנו שבנא וסיעתו השלימו: **הדרו בי.** חזרו ממה שהבטיחוני: **בעל הנאה.** כמשמעו. וי"א משכב זכור: **סוכנת.** מחממתו ומכירו ובוקע עצים יסכן בם (קהלת י): **(ואומר) כי השתות יהרסון וגו'.** בתריה דכי הנה הרשעים ידרכון קשת כתיב: **צדיק מה פעל.** הקב"ה מה שכר שהוא משלם. ולקמן מפרש מאי משמע שתות לשון סיעת צדיקים: **אילו בית המקדש חרב.** ע"י סנחריב בעצתו של שבנא צדיק מה פעל איה נפלאותיו של הקב"ה: **אילו מחשבות של שבנא הרשע אין נהרסות.** והכי משמע קרא כי השתות יהרסון מחשבותיו של אותו רשע הכתוב למעלה כי הנה הרשעים ידרכון קשת ולשון שתות מחשבות שהוא משית בקירות לבו יהרסון ראויות הן ליהרס שאם לא כן צדיק מה פעל מה פעלו של חזקיהו והיכא שכרו. כי השתות לשון ולא שת לבו גם לזאת (שמות ז): **אבן היתה שם.** תחת הארון: **ושתייה היא נקראת.** שממנה נשתת עולם שנאמר (תהלים נ) דיבר ויקרא ארץ ואומר (שם) מציון מכלל יופי וגו' במסכת יומא (דף נד:) אומר עולם מציון נברא: **תושיה.** על שם שהעולם משותת על התורה ולומדיה נקראת תושיה: **מפני השטן.** שהיה מקטרג ואמר תסתפק לעליונים ולא ימסרו הלוחות ביד משה: **דברים של תוהו.** דיבור יקרייה בעלמא וכל דיבור אין בו גשישה ממש כתוהו הזה ואעפ"כ עולם משותת עליהם. ונוטריקון הוא תי"ו תוהו שי"ה משותת: **מחשבה.** דאגת הלב על מזונותיו של אדם: **מועלת.** מהניא לשכח למודו: **מפר מחשבות ערומים.** נותן להם מזונות ומבטל מחשבות מלבם שלא היו מניחין אותן לעשות תושיה. ל"א מחשבה שאדם מחשב כך וכך אעשה כך וכך תעלה בידי מועלת להשבית הדבר שאין מחשבתו מתקיימת אפילו לדבר תורה כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא: **מפר מחשבות ערומים.** שאין מחשבותיו עולה בידו ואפילו לתושיה: **הכרזה בב"ד.** ואינן נפסלין לעדות עד שיכריזו בב"ד להודיע פסולן: **לא בעי הכרזה.** שעבירה שלו מפורסמת לכל: **דבסתמא מכרזינן עליה.** אע"פ שלא באו עדים שהכניס עדרו לשדה אחר: **גזלן דרבנן.** הנך דמתני': **גזלן דאורייתא.** החוטף ממש כגון בניהו בן יהוידע דכתיב (שמואל ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי הכי מפרש במרובה (ב"ק דף עט:): **אוכלי דבר אחר.** מקבלי צדקה מן הנכרים דהוי חילול השם מחמת ממון והוה ליה כרשע דחמס: **כשר לעדות.** דבעינן רשע דחמס כדכתיב (שמות כג) אל תשת וגו' עד חמס: **עני מרי.** ענוני אדוני: **ארבעין בכתפיה.** חייב מלקות הוא אע"פ שאין שם התראה דאמר מר (קדושין דף פא.) מלקין על לא טובה השמועה שנאמר (ש"א ב) אל בני כי לא טובה השמועה: **וכשר.** בתמיה: **לאפוקה.** לומר מת בעלה או גירשה דניחא ליה לשוויה פנויה דתיהוי שכיחא ליה: **לעיולה.** לומר פלוני קידשה: **הא עדיפא ליה.** דתיהוי אסורה עליה ולא תיהוי שכיחא ליה: **דכתיב מים גנובים ימתקו.** ושקורי משקר: **ניסן.** זמן קציר. תשרי זמן בציר ואסיף: **לא שמיה גנב.** כדמפרש ואזיל: **באריסא.** דטרח בה ומורה היתירא ליטול דבר מועט יותר על חלקו מפני טרחו: **ודבר שנגמרה מלאכתו.** דמשוי נפשיה כפועל ומורי בה היתירא וסבר לא קפיד: **איכר.** לאו היינו אריס ואינו חולק בפירות: **קיבורא דאהיני.** כמין אשכול יש תמרים הרבה בענף אחד: **קבוראי.** קוברי מתים: **ופסלינהו לעדות.** דמשום שכר ממון עוברים על דת והוו להו כרשע דחמס: **והא משמתינן להו.** על הראשונה וחוזרין ועוברין ושונין בעבירה: **סברי.** האי דשמתינן משום כפרה הוא על שעברו ולא משום דנהדר בן אלא מותר לחלל יום טוב בשביל המצוה ונשב בנידוי משום כפרה:

עד

מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה. פירש ריב"א דאגת לב האדם על מזונותיו מהניא לשכח ממנו כל שאר מחשבות אף מחשבת דברי תורה שנאמר מפר מחשבות ערומים וגו' וקאי אנותן מטר על פני ארץ וגו' י"מ מועלת משקרת ולא תגלה כלומר אם אדם חושב כן להעשיר כן גם לדברי תורה לא יספיק אלא כשעשה לשמה כדמסיק:

הלכה כרבי יהודה. דמכשיר כשיש לו אומנות בלא הוא וכן הלכה דמשחק בקוביא לאו אסמכתא היא ודוקא כשמעות שניהם על הדף שקורין אישקקי"ר בלע"ז שהמקום קונה למי שהרויח לקנות המעות אבל אותם המשחקים באמנה אפילו הקנו זה לזה לא קנה דאסמכתא גמורה היא ואין קנין מועיל בה:

אוכלי דבר אחר פסולין להעיד. ליכא לפרושי אוכלי דבר אחר דהיינו אוכלי חזיר דאי באוכלי חזיר היכי מפליג בין ליתא לפרהסיא וכי גרע מאוכל נבלות לתיאבון דאמרינן לקמן (דף כ.) דפסול לעדות בכל ענין אלא נראה כפי' הקונטרס דהיינו מקבלי צדקה מן הנכרים:

החשוד על העריות כשר לעדות. תימה מאי שנא מאוכל נבלות לתיאבון ומפלוני רבעני לרצוני דפסולין לעדות וי"ל דמיירי (א) הכא בחשוד בעלמא בלא עדים דאין כאן כי אם שמועה ומ"מ הא דאמרינן ארבעים בכתפיה ניחא כדאמרינן מלקין על לא טובה השמועה אי נמי הכא משום דילדו תוקפו ולא דמי לנבלה וגם לרביעה דליכא יצרו תוקפו כל כך כמו בערוה:

רבא

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הל"א:
לו ב ג מיי' פי"א מהל' עדות הלכה ו סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף כג:
לז ד ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יח [וברב אלפס עוד בפרק א דב"מ קטז:]:
לח ז ח מיי' שם הל' ז ח [ופ"ד מהל' אישות הל' ין] טוש"ע שם סעיף כה בהג"ה ועיין בטור:
לט ט מיי' פי' מהל' עדות הלכה ה סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף טו:
מ י מיי' שם פי"ב הל' א' סמג שם טוש"ע שם סעיף ד וסעיף כד:
מא כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

◆

רבינו חננאל

תיראו כלומר הני דעם שבנא קשר רשעים הוא וקשר רשעים אינו מן המנין ואין שם מנין שאתה הולך אחר הרוב: **א"ר** אלעזר שבנא בעל הנאה היה שנאמר לך בא אל הסוכן הזה מלשון ותהי לו סוכנת: פי' השתות צדיקים כדכתיב כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. למה נקרא התורה תושיה שמתשה כחו של אדם ד"א תושיה דברים של תוהו עולם משותת עליהן. אמר עולא מחשבה מועלת אפי' לבטל דברי תורה שנאמר מפר מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תושיה: אמר רבא אם עסוקין לשמה אינה מועלת מחשבת אחרים לבטלה. שנאמר רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום: **א"ר** אבהו אמר ר' אלעזר הלכה כרבי יהודה דמתניתין דאמר אם יש לו אומנות אחרת כשר ואמר עוד כולן צריכין הכרזה בב"ד רועה פליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר בעי הכרזה וחד אמר לא בעי הכרזה וקי"ל כמאן דמיקל ומאן דאמר בעי הכרזה הוא דמיקל: **תניא** אלו הן הפסולין כו'. במה דברים אמורים בקידוש החודש ובעיבור שנה בדיני ממונות ובדיני נפשות אבל בעדות שהאשה כשרה לה אף הן כשרין לה והא דאמר ר' יהודה סתם רועה פסול דמסתמא מכרזינן עליה דהוא פסול: **ההיא** מתנתא דהוו חתימי עליה תרי גזלני כו'. ואסיקנא פסלה רבא אע"ג דלא אכרזו אמר נהי דבעינן הכרזה בגזלן דרבנן אבל גזלן דאורייתא לא בעי הכרזה. אר"נ אוכלי דבר אחר פי' [מקבלין] צדקה מן העובדי כוכבים פסולין לעדות וה"מ דאפשר ליה לאיתזוני בצנעא אבל אי לא אפשר ליה חיותיה. אמר רב [נחמן] החשוד על העריות כשר לעדות אמר רב ששת עני מרי ארבעים בכתפיה וכשר לעדות וקיי"ל כרב ששת באיסורי אמר רבא ומודי רב נחמן דלאפוקי אתתא מגברא כגון דאסהיד דגירשה פסול הוא אבל אי מסהיד לעיולי כגון דמסהיד בקידושיה לית לן בה אליבא דרב נחמן. אמר ר"נ גנב ניסן וגנב תשרי. כלומר באלו ב' חדשים שהתבואה בשדות והפירות באילנות הלוקח מהן לאו שמיה גנב והני מילי באריסא שיש לו רשות ליכנס בשדה והוא שלקח דבר מועט ודבר שנגמרה מלאכתו כגון מלילות וענבים העומדות להיבצר: **איכרוהי** דרב זביד חד גנב כפא פי' אלומה קטנה כדגרסינן בהמוכר את השדה מכר את האבנים שהן לצרכה מאי היא הכא תרגימו אבני דאכפי והן האבנים המוכנות לתתם על האלומות שלא תפריחם הרוח וחד גנב קיבורא פי' סנסני תומר ופסלינהו להרווייהו: **הנהו** [קבוראי] דקברו מת ביו"ט ראשון שמתינהו רב פפא ופסלינהו ואתא רב הונא בריה דרב יהושע ואכשרינהו לעדות

מסורת הש"ס

א) [בע"י ליתא], ב) יומא נג:, ג) [עיין תוס' שבת פט. ד"ה תורה], ד) ב"מ ה: ע"ש לעיל כה: ע"ש, ה) [ב"ק מט: מנחות יח. פא.], ו) [קידושין פא.], ז) [ועי' תוס' יבמות כה: ד"ה ולאו].

◆

תורה אור השלם

1. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים צְבָאוֹת לֶךְ בֹּא אֶל הַסֹּכֵן הַזֶּה עַל שֶׁבְנָא אֲשֶׁר עַל הַבָּיִת: ישעיהו כב טו
2. וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יְבַקְשׁוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְתוּלָה וְעָמְדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי לוֹ סֹכֶנֶת וְשָׁכְבָה בְחֵיקֶךָ וְחַם לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ: מלכים א א ב
3. כִּי הַשָּׁתוֹת יֵהָרֵסוּן צַדִּיק מַה פָּעָל: תהלים יא ג
4. מֵקִים מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם כִּי לַיְיָ מְצֻקֵי אֶרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל: שמואל א ב ח
5. גַּם זֹאת מֵעִם יְיָ צְבָאוֹת יָצָאָה הִפְלִיא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה: ישעיהו כח כט
6. מֵפֵר מַחְשְׁבוֹת עֲרוּמִים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה יְדֵיהֶם תּוּשִׁיָּה: איוב ה יב
7. רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם: משלי יט כא
8. מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְלֶחֶם סְתָרִים יִנְעָם: משלי ט יז

◆

גליון הש"ס

גמ' ואכשרינהו ר"ה בריה דר"י. בר"ף תני' סבר ר"ה בריה דר"י לאכשרינהו. ונספר הגמא להרז"ה מלה רעי' בהשגו' הרמב"ן שם כ' דהך סברא איני כשל וקיימא כן ובההיא דבילה דף כו ע"ל סבר דלא למיחוי וכן חולין דף יח ע"א סבר ר"א לאקדמיי' וע' בפרמ"ש שלן דלא כתב כן:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה החשוד וכו' וי"ל דמיירי. נ"ב כן תופס הרא"ש ופסק כן הלכה:

◆

מוסף רש"י

עני מרי. ענני מורי (מנחות בא. תכ"ה).